

TÜRKMENİSTAN HALK EDEBİYATI TÜRLERİ *

ALİ ABBAS ÇINAR

Türkmen halk edebiyatı, sözlü gelenek kültürü¹ içinde ayrı bir değer olarak görülmektedir. Türkmenlerin yazılı gelenek edebiyatını geç tarihlerde oluşturmaları, sözlü geleneğin canlılığını, dinamikliğini günümüzde daha etkili bir şekilde sürdürmesine vesile teşkil etmektedir.

Sözlü gelenek edebiyatının tür olarak zenginliği Türkmen kültürünün önemli bir özelliğidir. Burada, elimizdeki kaynaklar ölçüsünde verdiğimiz halk edebiyatı türleri bu zenginliğin ifadeleridir.

Destanlar (Dessanlar)

Destanlar genellikle nazım veya nazım ile nesrin bir arada kullanılmasıyla düzenlenmiş epik eserlerdir. Eski çağlarda söz, ezgi ve seyirlik anlatımın birleşimi ile dile getirilmiş olabileceği düşünülmektedir. Türkmen destanları tema ve muhtevasına göre çeşitli gruplara ayrılmaktadırlar. “Göroğlı”, “Yusup-Ahmet”, “Alı Beğ-Balı Beğ”, “Dövletyar” destanları kahramanlık destanları olarak değerlendirilmektedir. “Neceboğlan” bahşilerin hayatını dile getiren destan, “Leyli-Mecnun”, “Zöhre-Tahir”, “Şasenem-Garip” gibi destanlar aşk (lirik) destanları, “Gül-Bilbil”, “Gül-Senuber” gibi eserler olağanüstü (fantastik) destanlar olarak nitelendirilmektedirler.

Destanlar, Türkmen halkı arasında büyük ilgi görmüştür. Destanları başından sonuna kadar söyleyebilenlere “destancı” denilmektedir. Palvan Bahşi, Nazar

---

* Bu çalışma, hocam Prof. Dr. Dursun Yıldırım'ın yol göstericiliğinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde kullanılan asıl kaynak *Türkmenistan Ansiklopedisi* ile N. Yusupov ve C. Yusupova'nın *Türkmen Dili ve Edebiyatı* adlı eseri olmuştur.

1 Sözlü gelenek kültürü terimi Prof. Dr. Dursun Yıldırım tarafından ortaya atılmış ve incelenmiştir. (Bkz. Yıldırım 1982: 36-39; 1989: 6-7).

Bağan, Mağtımku Garliev, Övliyağulı Palta bahşi bu destancıların en tanınmışlarıdır. Köroğlu destanının 1941 yılında yapılan baskısı Palvan Bahşiden, “Hüyrlukga Hemra” destanı ise Nazar Bağan’dan derlenen varyantlardır.

Bu destanlar arasında Köroğlu destanının ayrı bir yeri vardır. Destan birçok daldan meydana gelmiştir. Destanda dile getirilen kahramanlık, iyilik, dürüstlük, birlik, vefakârlık, dostluk, vatanseverlik, misafirperverlik vb. unsurlar Türkmen halkının geleneksel hayat tarzını ve dünya görüşünü yansıtmaktadır. Köroğlu bir Türkmen yiğidi olarak geçer. Onun “at oyunu”, “it oyunu”, “vellemşaha” şeklinde geçen savaş oyunlarının ustası ve kurmayı olması Türkmenlerin bu alandaki ustalıklarını da göstermektedir.

Köroğlu, dünyevî zevklere de düşkündür. İyi yemekler yer, at besler, onları yarıştıır, kızlarla eğlenir, zevk ve sefa içinde yaşamayı başarır. Çepov’un Palvan Bahşi’den 1937 yılında derlediği nüsha 12 koldan oluşmaktadır. Bu nüsha 1941 yılında bastırılmıştır. 1958 yılında destanın 14 kolu bastırılır. 1990 yılında ise bu kollara ek olarak “Övez hem Fırat”, “Erhasan ve Tellihan”, “Öveğin Oğlu Nuralı”, “Göroğlu Beg bilen Davut Serdar” kolları eklenerek yeniden bastırılmıştır. Bu kolların 40’tan fazla olabileceği belirtilmektedir.

Köroğlu destanı, “Köroğlu’nun Döreyişi” kolundan başlamaktadır. “Göroğlu’nın Öylenişi”, “Ar Alış”, “Öveğin Halas Edilişi”, “Arapreyhan”, “Kırk Münler”, “Gülayım ve Erhasan” kollarında; Köroğlu’nun evlenmesi, kırk yiğidinin kötülere karşı savaşması, savaşlarda gösterdikleri hünerleri, kahramanlıkları dile getirilir. “Kempir”, “Bezirgan” kolları ise düşmanın hilesi ile ilgilidir.

Destanın asıl kahramanları; Köroğlu, Cığalıbeğ, Övez, Sapar Köse, Mustafa, Taymaz, Deli Hasan, Hünkâr Soltan, Şah Abbas, Arap Reyhan, Ağa Yunus, Gülrüh, Leke Şa, Gencim, Bezirgen, Veli Hirtman vb.’dir.

Şorta Sözler (Fıkralar)

Herhangi bir düşünceyi örnek vererek güçlendirmek, karşısındakini ona inandırmak veya karşı fikrin yanılığını tehkit etmek amacıyla tanık göstermek, amacıyla anlatılan kısa, fakat yoğun anlatım tekniğinin uygulandığı türlerden biridir. Şorta sözlerin anlatılmasının toplum içinde iki önemli fonksiyonu vardır.

Güldürmek, düşündürmek. Şorta sözler anlatılırken insanlar güldürülür. Güldürtü unsuru geride olan düşünceyi daha çarpıcı kılmak ve eğlendirirken düşündürmek amacıyla özellikle kullanılır.

Türkmen fıkralarında namertlik, aç gözlülük, yalancılık, adaletsizlik tenkit edilmiş; doğruluk, misafirperverlik, iyilik övülmüştür. Bunlar Türkmen halkının dünya görüşünü yansıtan unsurlardır.

Fıkra tipleri Efendi, Mıralı, Kemine, Aldar Köse, Capbaklar, Esenpolat, Ata Köpek Mergen'dir. Fıkralarda mecaz anlamlar yüküldür. Kullanılan kelimeler, birbiriyle ahenk içerisindedirler. Bununla hem şiirsel bir yapı, hem de sanatsal bir dünya sunulur. Fıkralarda benzetmelere rastlanır. Fıkra dili günlük konuşma dilidir. Bu husus fıkraların hafızada tutulmasını sağlayan faktörlerin başında yer alır. Aşağıda bu fıkralardan birini sunuyoruz:

Efendi

Günlerden bir gün Efendi'nin komşusu bir yere gitmek için Efendi'den eşeğini ister. Efendi, eşeğini vermek istemez, "eşeğim evde yok" der. O anda ahırda duran eşek anırmaya başlar. Bunun üzerine adam, "neden yalan söyledin, işte eşeğinin sesi geliyor" der. Efendi bu söze hiddetlenir. "Bana mı inanıyorsun, eşeğe mi? Eşeğe inanıyorsan var onun sesine bin, git" der.

Ektekiller Masallar

Masallar, Türkmen halk yaratıcılığının en eski türlerinden biridir. Masallarda halkın sanat gerçeği, yaptığı mücadeleler, adalet ve hürriyet istekleri dile getirilir. Halk fantezisinin ürünü olan masallar, öte yandan halkın tarihini de yansıtır. Bunlarda daima adalet ve gerçek galip gelmiş; aç gözlülük, kötülük yenik düşmüştür. Halkın dünya görüşü, ufku, duygu ve düşünceleri masallarda gizlidir. Masallar; gerçekçi (durmuş), olağanüstü (fantastik) ve hayvanlar hakkında söylenen masallar olmak üzere çeşitli gruplara bölünmektedirler. Genel olarak "bir varmış, bir yokmuş (bir bar eken, bir yok eken)" tekerlemesi ile başlarlar.

Gerçekçi masallar, durmuş yani hayatı konu edinen masallar olarak ele alınmaktadır. Bu masallara "Fakirin Oduna Gidişi (Garıbın çerkeze gidişi)", "Ayazhan" masalları örnek olarak gösterilmektedir. Bu masallarda adalet, birlik, dostluk, akıl ve bilginin gücü konu edilmektedir.

Fantastik masalların kahramanları dev, ejderha, peri vb. olağanüstü unsurlardır. “Akpamuk”, “Memmetcan”, “Garıbın Gızı Gülcahan” masalları buna örnektir. Hayvan masallarının kahramanları, insan özellikleri gösteren hayvanlardır. “Dört Dost”, “Aldanan Möcek (Kurt)”, “Möcek (Kurt) ve Guzi” gibi masallar bu türün örnekleridir.

Türküler (Aydımlar)

Türküler, halk yaratıcılığının bir ürünüdür. Sosyal ve geleneksel hayat (sosyal-durmuş), aşkı-lirik, kahramanlık-savaş (harbi gahırmançılık), ahlakî-didaktik, dostluk, vatanseverlik (vatançılık) konulu türküler şeklinde alt başlıklar altında toplanıp incelenmektedirler. Bunlar, dutar, gecek gibi sazlar eşliğinde dile getirilir. Genellikle 4 veya 5 dörtlükten oluşan bu türküler; 8, 11, 14 veya 15 hecelidirler. Saz eşliğinde türkü söyleyenlere “bahşi” denilmektedir. Bahşi ile halk şairi farklı kavramlardır. Bahşi, bizdeki “halk müziği sanatçısı” kavramının karşılığıdır. Bunlar ustamalı çalıp söylerler.²

Türküler, temaları ve muhtevası bakımından a) 1917 Ekim ihtilâlinden önce, b) 1917 Ekim ihtilâlinden sonra olmak üzere iki ana gruba ayrılırlar. Ekim ihtilâlinden önceki türkülerin çoğunda halkın istekleri, hayat tarzı dile getirilmiştir. İhtilâlden sonraki türkülerde ise iş, emek ve Komünist partiye bağlılık temaları egemen kılınmıştır. İhtilâlden önce Karadali Göklem, Kör Gocak, Şükür bahşi, Kadır bahşi; ihtilâlden sonra ise Şah Cepbarov, Ö. Nobatov, V. Muhadov, D. Övezov gibi bahşılar saz ve sözün üstatları olarak tanınmışlardır. Bunun yanında Sarı bahşi, Oraz Salır, Garlı Bahşi, Mağtımku Garlı, Millî Taçmuradov, Pürlü Sarıyer gibi bahşılar her iki dönemi yansıtan bahşılar olarak tanımlanmaktadırlar. Bu bahşılar, anonim türküler yanında, ünlü halk şairlerinin sözlerini repertuarlarına alıp geniş halk yığınları arasında sevgi ve saygı kazanmışlardır.

Bu çerçevede Mahtumkulu'nun “Gidici olma”, “bu gün”, “delalet yağşı”; Zelilî'nin “Vatanım Seni”, “yağışdır”, K. Kurbannepesov'un “Türkmenin”,

2 Türkmenistan'da halk şairleri, yazılı edebiyat geleneği geç tarihlerde oluştuğu için, klâsik şah olarak adlandırılmaktadırlar. Bizdeki Divan edebiyatı karşılığı bir edebiyatları yoktur. Bunun için Mahtumkulu, Kemine, Zelilî, Meteci, Molla Nepes, Seydi gibi gerçekten de klâsik olan halk şairleri klâsik kabul edilmektedirler.

“Altının biri”; Seydî’nin “Hatıca”, Metecî’nin “Buğday” adlı şiirleri çok sevilmiş, halk arasında yaygınlık kazanmışlardır. Bazı halk şairlerinin şiirleri halk arasında söylene söylene anonim nitelik almıştır.

Leleler Maniler

Bunlar genç kızların söyledikleri manilerdir. Genellikle 7 heceli dörtlükler şeklindedirler. Lelelerin her bendinin sonunda “hay le le, hay, le le le” şeklinde yine 7 heceli bir ses tekrarlanır. Bu sesler, gırtlığa parmaklarla vurulmak suretiyle çıkarılır. Leleler seslerin çıkartılmasına göre gırtlak lele, dudak lele ve enek lele şeklinde alt gruplara ayrılmaktadırlar. Öte yandan temalarına göre de bölümlendirilmektedirler. Bu halk edebiyatı türünde; özellikle gelinlik çağına gelmiş kızların arzuları, ümitleri, sevdaları dile getirilmektedir. Bu lelelerden birkaç örnek sunuyoruz:

1. Ağaç başında durdum
Düybünde duzak gurdum
Nakes (kötü) yarın derdinden
Hem ağladım hem güldüm
2. Ala gömlek kir bolar
Suvlu gavun tek bolar
Ağası öyine gız bersen
Ölümden beter bolar
3. Ay aydıdır yağtıdır (aydınlıktır)
Gız gelinlen vagtıdır
Azatlığın kanunı
Gelin kızlar bahtıdır
4. Semavarın misi (bakırı) bar
Tüssesinin (tütününün) ısı (kokusu) bar
Kolhozçılan (Kolhozcuların) öyünde
Radyonun sesi bar

Hüvdüler (Ninniler)

Ninnilere, hüvdü denilmesi, bebek uyutulurken çıkarılan sesle ilgilidir. Hüvdüler bebekleri uyutmak, rahatlatmak için söylenen sanatsal sözlerdir. Ninnilerde, bebeğin gelecek hayatının iyi olması, yüksek mevkilerde bulunması,

zengin olması gibi istekler ve hayaller beyan edilir. Kızlara ve erkeklere söylenen ninniler olmak üzere iki ana gruba ayrılırlar. Kızlar hakkında söylenen ninnilerde; onların temiz, güzel, hünerli ve namuslu olması, bahtlarının açık bulunması; oğlanlar hakkında söylenen ninnilerde ise onların kahraman, güçlü, dürtüst, akıllı olması ifade edilir. Bu istekler yapılırken erkek bebekler daha çok güçlü nesnelere, kızlar ise gül, güzel kuş, geyik gibi narin nesnelere benzetilir. Ninniler şekil bakımından lelelere benzemektedir. Her kıtanın sonunda “huvva huv” sözleri tekrarlanır.

1. Aynalayın adından
Sallañçakda badından
Bezeliþ ata çıksan
Çıkarmağın yadından
2. Süytden süyci görenim
Süytden gaymak süzenim
Aya güne bakanım
Adı Alma dakanım
3. Oğlum okuv yaşında
Zihniy bar başında
Eline kitap alar
Oğlan barı daşında
4. Memin ciğim yatçakdır
Gızıl güle batçakdır
Ulalanda güle köp okap
Alımlığa etçekdir

Ata Sözleri (Nakiller)

“Atalar sözü akılın gözü” sözü Türkmen halkının ata sözlerine verdiği önemi göstermektedir.

Ata sözleri Türkmen halkı arasında en yaygın bulunan halk edebiyatı türlerinden biridir. Kısa, fakat geniş anlam yüklüdürler. Ata sözlerindeki bu geniş anlamlar, onların uzun zamanlar boyunca yaşaması ve yayılmasında etken olmuştur. Ata sözleri hayatın hemen bütün alanlarında bulunurlar. Vatanseverlik, memleket, dostluk, birlik, misafirperverlik gibi pek çok konuda

ata sözlerinin yol gösterici rolü bulunmaktadır. “İlim-günüm bolmasa/ayım-günüm doğmasın (yurdum-hürriyetim olmazsa, varsın ayım-güneşim doğmasın)”, “gülme komşuna gelir başına”, “yarından ayrılan yedi yıl ağlar / yurdundan ayrılan ölyençe ağlar”, “yiğidi dostundan tanı”, “zahmetin sonu rahmet”, “İşlemedik dişlemez (çalışmayan yiyemez)”, “akılsız bay bolândan / akıllı geday bol (akılsız zengin olma / akıllı fakir ol)”, “Mihman atandan ulu” ata sözleri Türkmen halkının dünya görüşünü, yaşayış tarzını, geleneksel yapısını gösteren küçük örneklerdir.

Bilmeceler (Matallar)

Bilmeceler halkın görüş, duyuş ve düşünüş tarzının bir yansıması olarak ortaya çıkan halk edebiyatı türüdür.

Toplum yapısındaki değişmeler, teknoloji, bilim ve medeniyetteki gelişmeler bilmecelerin de muhtevası ve temasının değişmesine sebep olmaktadır. Cevaplarının düşünülerek bulunması insanın beyin yapısını olgunlaştırmakta, düşünce ve hayal dünyasını, ufkunu geliştirmektedir. Bilmeceler, çocuk eğitiminin de önde yer alan unsurlarındandır.

Cevabı düşünülerek söylenen mecaz anlamlı sorulara verilen cevaplar bilmecenin özünü oluşturur. Halk yaratıcılığında bunlar benzetme, mukayese etme esasına dayandırılarak ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak uygun kelimelerin şiirsel temele oturtulması bilmecelerin sanatsallığını artırmakta, hafızada kalmasını kolaylaştırmaktadır. Vereceğimiz örnekler bunların ifadeleridir.

“Gadırlı galama gıldan gala saldım (Değerli şehime kıldan kale yaptım)

(göz ve kirpik)

Gapırgası odundan, her kim alar süydünden

(örülmüş su kuyusu)

Garankı öyde gaplan gürler

(değirmen)

Garadır garga deeldir

Ganatlıdır guş deeldir

Isırganar it deeldir

Çommalar (çömelir) adam deeldir

(böcek)

Daşı gan yalı, ii un yalı (dışı kan gibi, içi un gibi)
(iğde)

Gel diysem gelenok, gelme diysem gel yeer
(dudak)

Gider gider izi yok, dayanmağa dizi yok
(rüzgâr)

Er astında altın gazık
(havuç)

Astı gatı, sti gatı, arasında haram eti
(kaplumbağa)

Moncukattılar

Moncukattılar genellikle bahar aylarında, yıl başında veya nevrüzde genç kızların söyledikleri halk edebiyatı türüdür. Dörtlükler hâlinde olan moncukattılar, lirik bir yapı gösterirler. Yılın belli bir ayında sylenenlerine “kalender aydımı” da denilir. “Moncukattı” adını boncuk atmaktan almaktadır. Belli bir evde toplanan genç kızların her biri, kendine ait bir boncuğu suyla dolu bir kaba atar. Moncukattı, bir tür değişme örneğidir. Dile getirilen istekler, daha çok genç kızların hayalleriyle ilgilidir. Boncukların her biri için sırayla bir dörtlük söylenir. Dörtlük söylenmesinden sonra kaptan çıkarılan boncuk kime aitse, orada söylenen sözler o kişinin falı sayılmaktadır. Sözün kuvveti kişinin de gücü ve zevki anlamında yorumlanmaktadır. Eğer söylenen söz olumsuz ise kişinin talihinin de olumsuz olacağına inanılmaktadır.

1. Novruz geldi bu gice
Gızlar atarlar bice
Kimin bicesi çıksa
Bayrağı horaz cyce
2. Başladı gızlar başladı
Suva moncuk taşladı (attı)
Goşgusun yalış okap
Masal garrı kaşladı
3. Suv akar daşa değer
Kirpisi gaşa değer
Menin bu nazlı yarım
Kovum gardaşa değer

Sayışmacalar (Sanavaçlar)

Halk edebiyatı timlerinden biri sayılan sayışmacalar, çocuklar arasında söylenirler. Sayışmacalar yapılırken diyaloğa girilir, türlü hareketler ile küçük sahneler oluşturulur. Söyleniş şekillerine göre;

a) Bir yerde oturulup söylenen sayışmacalar,

b) Ayakta söylenen ve oyun şekline dönüştürülen sayışmacalar olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Sayışmacaların genellikle her dizesinin başındaki ve sonundaki sözün kendinden sonraki dizinin başı veya sonundaki söz ile ses benzerliği vardır. Bununla hem beden, hem söz oyunu yapılır. Sözlerin şiişselliği çocukları kendine çeker ve hatırda kalmasını kolaylaştırır.

Sayışmacaların “Öveleme döveleme”, “Övek övek”, “Ekem ekem” vb. şekilleri oturup oynanan oyunlar ile dile getirilir. Bu sayışmacalardan birkaç örnek sunuyoruz:

1. Ekem ekem
Arpa çekem
Yola bakam
Gözüm dikem
Gızıl tavuk
Gırma tavuk
Çınnırdavuk
Çek ayak
2. Övek övek
Tavşan dövek
Bilbil sayrak
Sesi yayrak
Derya akar
Suyun çeker
Çekdi kümüş
Çek ayak

Sayışmacaların ikinci bölümü çeşitli oyunlar ile ilişkilidir ve bu oyunlar sırasında söylenmektedirler. “Yâranım a yâranım”, “bağım bağım”, “ay terek gün terek” gibi sayışmacalar bu grupta yer alır. Oyuncular genellikle iki gruba ayrılırlar. Sayışmacayı karşılıklı söylerler.

1. - Bağım bağım
- Canım bağım
- Goyunlar nirede
- Otluk dağda
- Neme iyyer
- Ot iyyer
- Neme içyer
- Suv içyer
2. - Hanın atı kişneyer
- Neme diyip kişneyer
- Arpa diyip kişneyer
- Arpanı nirden alcak
- Çayın düybünden alcak
- Çayın düybü çokca gül
- Bizim yâran Akçağül

Ağıtlar (Ağılar)

Birinin ölümünden sonra yakınları tarafından yakılan halk edebiyatı ürünüdür. Türkmenistan'ın her yerleşim yerinde ağıt söyleme geleneği vardır. Ülkenin batı kesiminde ve Daşoğuz bölgesinde “ağı” terimine ek olarak “tovum”, “ses”, “ses etmek” terimleri de kullanılmaktadır.

Ağıtlar da, genellikle yası tutulan insanın kişiliği ve meşguliyetleri, dış görünüşü, giyim kuşamı, kahramanlığı, yetenekleri şiirsel bir dil ve üslûpla dile getirilir. “Yas aydımı” da denilen ağıtlar, genellikle 7 veya 8 hecelidirler. Bentleri genellikle 4 veya 6 dizelidir. Ancak bu her zaman değişebilir. 8, 10, 14 hatta 18 dizeli bentlerden oluşan ağıtlar bile vardır. Ancak 14 veya 18 dizeli bentlerden oluşan ağıtlar çok azdır. Dört dizeli bentlerden oluşan ağıtların birinci ve üçüncü dizeleriyle ikinci ve dördüncü dizeleri birbiriyle kafiyeli ve rediflidirler. Altı ve daha fazla dizeli bentlerden oluşan ağıtlarda ise genellikle beyitler arasında kafiye söz konusudur. Bu ağıtlardan birkaç örnek sunuyoruz.

1. Ölüm öyün yıkılsın
Gapı gapı kacdırsın
Pelek çarhın dövülsün
İşik işik bakdırsın

2. Etim oğlan it bolar
Ölmese yiğit bolar
Öz atası bolmasa
Ensesinden kakılar
Duluğundan dürtüler
Öz kebesi bolmasa
Boyunları burular
Buyraları çözüler
3. Alma mende nar mende
Bahça mende bağ mende
Menin balam ölüpdür
Şonun odı bar mende
4. Dar goyunda yatışanım
Datlı süytler emişenim
Dartışıp donlar geenim
Dalaşıp nanlar ienim
Eziz kebem balası
Yaşlıkda yanan doğan ey

BİBLİYOGRAFYA

1. AKALIN, Mehmet
1988 *Tarihî Türk Şiveleri*.
Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
2. AKSOY, Yahya - Ali Abbas ÇINAR
1993 "Türkmenistan'da Mahtumkulu Günleri ve Seydineazar Seydi"
Halk Ozanlarının Sesi I, 3, Haziran : 4-7.
3. AKSOY, Yahya - Ali Abbas ÇINAR
1993 "Türkmenistan ve Türkmen Kültürü Üzerine Gözlemler", *Anayurttan Atayurtda Türk Dünyası*, 1, 3, Haziran 12-18.
4. ATAGARRIEV, E-T. Hocaniyazov
1990 "Türkmenistan / Beyik Yüpek Yolunun Uğrunda".
Aşgabat: İlim Neşiraty.

5. ARDEL, Ahmet
1964 "Türkmenistan"
Türk Kültürü, II, 20 Haziran: 29-32.
6. AŞIR, Akmuhammed
1993 "Sazımızın Değeri"
Halk Ozanlarının Sesi, I, 4, Eylül: 12-15.
7. AZIMOV, P., M. Çariev, D. Memmetgülev
1978 "Türkmen Dil Bilimi"
Türkmen Sovet Ansiklopediyası, 9. C.
Aşgabat, s. 276-278.
8. AZMUN, Yusuf
1966 "Büyük Türkmen Şairi Mahtum Kulu Piragii"
Türk Kültürü, III, 29, Mart: 307-310.
9. AZMUN, Yusuf
1966 "Türkmen Klasik Edebiyatının Büyük Simalarından Kurbandurdu Zelili"
Türk Kültürü, IV, 39, Ocak: 262-268.
10. AZMUN, Yusuf
1966 "Türkmen Şâiri Seydi"
Türk Kültürü, IV, 48, Ekim: 1135-1138.
11. BACON, Elizabeth E.
Esir Ortaasya
İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları, Garanti Matbaacılık ve Neşriyatı.
12. BARTHOLD, Vassiliy Viladimiroviç
1990 *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*. Haz: Hakkı Dursun Yıldız
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
13. BAYMIRADOV, Amanmırat
1989 *Edigenim Edi Yıldız / Hüvdüler Matallar, Sanavaçlar Yanıltmaçlar (2 C.)*
Aşgabat: Türkmenistan Neşriyatı.
14. BAYMIRADOV, Amanmıradov - Ata Hocagülev.
1992 *Türkmen Halk Dörediciliği*.
Aşgabat: Maarif Neşriyatı.

15. BEGCANOV, Amantagan
1993 *Ersarı Baba ve Ersarılar*.
Aşgabat: Ruh Neşiriyatı.
16. BİRAY, Himmet
1990 “Andelip Ve Oğuznamesi”
Millî Folklor, I, 4, Aralık: 12-13,32.
Millî Folklor, I, 5, Mart: 23-24.
Millî Folklor, I, 6, Haziran: 21-25.
17. BİRAY, Himmet
1993 *Mahtumkulu Divanı*.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
18. BİRAY, Himmet
1991 “Türkmen Şairlerinden Âşık”
Millî Folklor, II, 9, Bahar: 60-61.
19. BLOCQUEVILLE, Henri de Couliboeuf
1986 *Türkmenler Arasında*.
Çev: Rıza Akdemir.
Ankara: Başbakanlık Matbaası.
20. CAFEROĞLU, Ahmet
1964 “Türkmenler”
Türk Kültürü, II, 20, Haziran: 23-28.
21. CUMAEV, K., A. Ulugberdiev
Türkmen Sovet Edebiyat”
Türkmen Sovet Ansiklopediyası, 8. C.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiriyatı, 352-355.
22. CUMAEV, Kayum
1993 *Seydi*.
Aşgabat: Ruh Döredicilik - Ötümçilik Birleşigi.
23. ÇARIYAROV, B.
1978 “Magtımğulı Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitütü”
Türkmen Sovyet Ansiklopediyası, 8. C, Aşgabat: 311-312
Türkmenistan SSR Ministrler Sovetinin Neşiriyatı.

24. ÇINAR, Ali Abbas
1994 “Türkmenistan Halk Kültürü Üzerine Bazı Gözlemler”
Kültür ve Sanat, S: 20, Aralık: 46-49.
25. DURDIEV, Marat - Şöhrat Kadırov
1991 *Dünyadaki Türkmenler*.
Aşgabat: Harp Neşiryatı.
26. DURDIEV, Marat
1991 *Türkmenler*.
Aşgabat: Harp Neşiryatı.
27. DURDIEV, Marat
1992 *Türkmeni Kitay*.
Aşgabat: Türmenistan Neşiryatı.
28. DURDIEVA, Amangül
1965 *Aslı - Kerem / Halk Dessanı*.
Aşgabat: Türmenistan Neşiryatı.
29. DURDIEVA, Amangül
1991 *Aslı - Kerem Dessanı Doğanlık Hakların Arasında*.
Aşgabat: Bilim Cemiyeti Neşiryatı.
30. DURDIEVA, Amangül
1981 *Göroğlı Eposunda Fantastika*.
Aşgabat: İlim Neşiryatı.
31. DURDIEVA, Amangül (Hızl)
1979 *Huyrlukga - Hemra*.
Aşgabat: İlim Neşiryatı.
32. DURDIEVA, Amangül
1985 *Türkmen Folklorında Sanavaçlar ve Yanıltmaçlar
Canlarının Ayratınlıkları*.
Aşgabat: İlim Neşiryatı.
33. Ebulgazı Bahadır Han
1992 *Şecereyi Terakime*.
Aşgabat: İlim Neşiryatı.
34. ERCİLASUN, Ahmet Bican - Alaeddin M. Aliyev, A. Sayhulov, C.M.
Göklenov.
1993 *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (2 Cilt)*
Ankara : Başbakanlık Basım Evi.

35. ERCİLASUN, Ahmet Bican
1993 *Türk Dünyası Üzerine Makaleler - İncelemeler*.
Ankara: Feryal Matbaası.
36. ERGUN, Metin
1990 "Hüyrlukga - Hemra Hikâyesi"
Millî Folklor, I, 5, Mart: 29-30.
37. OINAS, Felix J.
1993 "Rusya'da Folklor Faaliyetleri"
Çev.: Umay Günay
Millî Folklor, III, 20, Kış: 2-13.
38. GARRİEV, A; N. Atamammedov"
1978 "Tarih İlmı"
Türkmen Sovet Ansiklopediyası, 9. C.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiryatı, 272-274.
39. Göroğlu / *Türkmen Gahramancılık Eposu*.
1990 Haz.: B. Memmetyazov, A. Durdieva, Ş. Halmuhammedov,
K. Seyitmıradov, Nazar Gullayev.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiryatı.
40. HALMUHAMMEDOV, Şamuhammedov
1989 *Türkmen Ertekilerinde Dürnüklü Çeperçilik Depleri*.
Aşgabat: İlim Neşiryatı.
41. HODCA, Atakaev
1993 *Magtımğulu / Saylanan Eserler*.
Aşgabat: Edebi Neşiryatı.
42. KAFESOĞLU, İbrahim
1984 *Türk Millî Kültürü*,
İstanbul: Metinler Matbaası.
43. 1991 *Kemine / Koşgular*,
Aşgabat: Turan Neşiryatı.
44. KÖSEV, M., K. Ataev
"Türkmen Edebiyatı"
Türken Sovet Ansiklopediyası, 8. C.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiryatı, 341-352.

45. KOÇAR, Çağatay
1991 *Türkistan ile İlgili Makaleler*.
Ankara: Kamer Matbaacılık.
46. LIGETI, L.
1986 *Bilinmeyen İç Asya*.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
47. 1991 *Magrupı / Koşgular*.
Aşgabat: Turan Neşiriyatı.
48. 1989 *Magtımguı - 250/Şahir Hakkında İlmü Dokladlar, Makalalar ve Habarlar*.
M. Ovezgeldiev ve A. Mulkamanov'un Redeksoyunu ile.
Aşgabat: İlim Neşiriyatı.
49. 1991 *Magtımguı / Koşgular*.
Aşgabat: Turan Neşiriyatı.
50. MAMEDYAZOV, B.
1992 *Türkmenskiy Geroyçeskiy Epos "Görogı"*
Aşgabat: İlim Neşiriyatı.
51. MEREDOV, A.-S. Ahallı
1988 *Türkmen Klasıku Edebiyatınının Sözlüğü*.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiriyatı.
52. 1991 *Meteci / Koşgular*.
Aşgabat: Turan Neşiriyatı.
53. 1991 *Mollanepes / Koşgular*.
Aşgabat: Turan Neşiriyatı.
54. NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver
1993 *Görkemli Türkmen Ozanı Kemine*.
Antakya: Kültür Ofset Basımevi.
55. Nurmhammet Andalıp
1992 *Dessanlar*.
Düzenleyenler: A. Mulkamanov, G. Nazarov,
M. Çariev, O. Maşaeva, A. Nuryağdiev.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiriyatı.
56. ÖGEL, Bahaeddin
1989 *Türk Mitolojisi*
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

57. ÖZHAN, Mevlüt
1993 “Türkmenistan’daki Düğünlerde İnançla İlgili Bazı Uygulamalar ve Türkiyedekileriyle Benzerlikler”
Anayurttan Atayurda TÜRK DÜNYASI, I, 4, Eylül: 33-35.
58. RASONYI, Laszlo
1988 *Tarihte Türklük*.
Çev. Sadrettin Karatay.
Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
59. SAKAOĞLU, Saim - Metin Ergun
1991 *Türkmen Halk Masalları*.
Ankara: Neyir Matbaası.
60. SAPARGELDİ, Annasecedov
1992 *Göroğlunun Gözleğinde*.
Aşgabat: Mağanp Neşiryatı.
61. SARAY, Mehmet
1982 “Türkmenlerde Çapul Meselesi ve Bunun Doğurduğu Problemler”
Türk Kültürü, XX, 236, Aralık: 888-892.
62. 1991 *Seydi / Kaşgular*.
Aşgabat: Turan Neşiryatı.
63. SÜMER, Faruk
1992 *Oğuzlar (Türkmenler) / Tarihleri - Boy Teşkilatı - Destanları*.
İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
64. Uluğberdiev, A.
1978 “Türkmen Edebiyatı ve Folklorunu Öğrenim Bilimi”
Türkmen Sovet Ansiklopediyası, 9.C.
Aşgabat: Türkmenistan Neşiryatı, 278-279.
65. 1962 *Türkmen Dilinin Sözlüğü*.
Düzenler: M.Y. Hamzaev, S. Altaev,
G. Ataev - G. Açilova - V. Mesgudov - A. Meretgeldiev.
Aşgabat: Türkmenistan SSR İlimler Akademiyasının Neşiryatı.
66. TÜRKMEN, Fikret
1989 “Köroğlu’nun Özbek Varyantları”
Millî Folklor, I, 4, Aralık: 8-9.

67. 1991 *Türkmenlerin Tıllayı Nurları*.
Aşgabat: Herp Neşiryatı.
68. 1978 *Türkmen Sovet Ansiklopediyası (10 C.)*
Aşgabat: Türkmenistan SSR Ministrler Sovyetinin Neşiryatı.
69. YALMAN (YALGIN), Ali Rıza
1993 *Cenupta Türkmen Oymakları (2 C.)*
İstanbul: Yazır Matbaacılık.
70. YAKIN, S.
1963 "Türkmenistan'da Toy"
Türk Kültürü, I, 7, Mayıs: 54.
71. YILDIRIM, Dursun
1982 "Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler"
Millî Kültür, III, 36, Ekim: 36-39.
72. YILDIRIM, Dursun
1986 "Orta Asya Bozkırlarından Urumeli'ne (Türk Sözlü Şiir Sanatının Yayılması Üzerine)", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II.C.*
Ankara: Feryal Matbaası.
73. YILDIRIM, Dursun
1989 "Köroğlu Destanı'nın Ortaasya Rivayetleri"
Millî Folklor, I, 4, Aralık: 10-11.
74. YILDIRIM, Dursun
1989 "Sözlü Gelenek Kültürü"
Millî Folklor, I, 1, Ocak-Şubat-Mart: 6-7.
75. YUSUPOV, N. - C. Yusupova
1992 *Türkmen Dili ve Edebiyatı*.
Aşgabat: Dessur Neşiryatı.
76. 1991 *Zelilî / Koşgular*.
Aşgabat: Turan Neşiryatı.